

Prikazi, izvještaji, bilješke.

Istočna bogoslovska literatura.

Srpska bogoslovija.

Vesnik Srpske crkve (organ srpskog pravoslavnog svešteneičkog udruženja, godina XXXV, novembar-decembar 1930., urednik Bogoljub I. Milošević, protojerej, Beograd, izdanje srpskog pravoslavnog svešteneičkog udruženja, Svetosavska ul. br. 35). Na prvom se mjestu nalazi pastirsko pismo patrijare Varnave, »po milosti Božjoj pravoslavnog arhiepiskopa Pečkog, mitropolita Beogradsko-Karovačkog i patrijarha srpskog«. Patrijara u pismu spominje progonjenu braću u Rusiji. Raduje se, da »naša srpska pravoslavna crkva u okviru svoje patrijaršije napreduje u duhu mira, ljubavi, sloge i privodenja kraju svoga unutrašnjega crkvenoga uređenja. Za našu crkvu je velika radost, što se njeni verni sinovi sve više interesuju za sudbinu svoje majke crkve i primaju živoga učešća u sprovođenju njenih načela u samom životu«. Patrijara iza toga kori zle običaje, koji su se u narodu pojavili kao: uzimati se u veoma bliskom rodu; odvoditi nasilno djevojke, u prekomjernoj upotrebi alkohola zametati svadu, iz koje se izrodi tuča i nanosi sramota dobrim kućama, izlagati se prevelikim troškovima za vrijeme svadbe i karmine, nabavljati luksuzno odijelo mjesto domaćega i t. d.

Na drugom se mjestu nalazi članak: »Značaj crkvene štampe«. Članak je napisao sam urednik prota Milošević, koji u uvodu govori o važnosti štampe i njenom velikom utjecaju na dnevni život i na kulturu, pa onda nastavlja ovako: »Mi smo u tom pogledu na žalost mnogo zaostali i zbog toga tako neuticajni. Dok je crkvena štampa u celom svetu, u svim hrišćanskim zemljama vrlo jaka i ima ogroman društveni uticaj i veliki broj čitalaca, dotle kod nas još ni svi svećenici ne prate svoje listove. Tako na pr. čak u slobodnoj mislilačkoj Francuskoj katolički list »La Croix« rastura se u više stotina hiljada primeraka, gde energično zastupa interese crkve i propagira katoličku doktrinu. U susednim pravoslavnim zemljama: Bugarskoj, Grčkoj, Rumuniji crkvena štampa ima veliki broj čitalaca izvan svešteneičkih redova. Naša braća katolici u Jugoslaviji izdaju znatan broj dnevnih listova i časopisa, koji se rasturuju u velikom broju. Urednik jednoga katoličkog časopisa u

Beogradu konstatuje, da iz dana u dan dobiva sve veći broj pretplatnika i da je za godinu dana broj istih utrostručen. A kako je kod nas? Mi još nismo uspjeli, da sve sveštenike pridobijemo za našu zajedničku stvar, za našu svešteničku organizaciju, već moramo da budimo i one, koji s upaljenim svetiljkama treba da su uvek na svom mestu.

Pavle Pudlo napisao je na trećem mjestu članak o tome, kako si on zamišlja reformu pravoslavnih bogoslovija. On je protivan tomu, da se u starijim godinama u bogosloviji uče razni jezici, koji su samo zapreka solidnoj bogoslovskoj naobrazbi. »U versko-moralnom vaspitanju omladine mora da se sačuva individualna sloboda, no da se odredi pravac za njeno razviće. Teško je vaspitati stalna religiozna osećanja samo primoravanjem u ispunjavanju tih ili drugih verskih obaveza kod ljudi, koji ne budu imali sopstvenog unutrašnjeg ubedenja i ljubavi prema obavezama. Zato čak i često pohadanje crkve od strane daka u bogoslovijama (ako to pohadanje bude pravdano samo spoljašnjim primoravanjem i pritiskom), ne će biti od velike koristi (ako ne i od štete!), jer posle oslobođenja od ovog pritiska sa takvom lakoćom oni mogu napuštati crkvu, kao što to danas i čine svi, koji su i koji nisu svršili bogosloviju.

Na trećem je mjestu članak poznatoga prote M. Anđelkovića, koji je svakako jedan od najboljih lingvista među srpskim svećentvom, a svakako mnogo bolji i od samoga profesora na filozofskom fakultetu Dra Belića, s kojim je došao i pred sud radi filoloških studija.

Anđelković se tuži, što srpska crkva nema do danas niti jednoga prijevoda Sv. Pisma, koji bi bio autoritativan i od crkve priznat. Do sada postoji prijevod evanđelja od Dra Stefanovića, profesora na teološkom fakultetu, zatim prijevod od Vojislava Petrovića i Frederika Kingstona i prijevod od Dra Luja Bakotića. Anđelković se tuži, da ima toliko doktora filologije i bogoslovije, pa se nitko do današnjega dana nije niti sjetio, da prevede Sveto Pismo na narodni jezik. Bugari naprotiv imaju dobar autoritativan prijevod čitavoga Svetoga pisma. Oni uopće u bogoslovskoj literaturi lijepo napreduje, dok srpska crkva za njima daleko zaostaje. Svi prijevodi, koji su poslije Vuka nastali, gori su od njegovu u dogmatskom pogledu, a što se tiče jezika, to su prave »nakarade«. Anđelković je u tom svom sudu na svaki način pretjerao, ali ima pravo, kad veli, da ne treba u prijevodu slijediti pravopis Dra Belića, jer je on veoma slab u književnom jeziku i da piše na mjesto zijeovati »zehati«, na mjestu zijevnuti »zehnuti«, na mjesto bosiljak »bosilak«, na mjesto aždaja »aždaha« i t. d. Iza tih napomena Anđelković ispravlja prijevod Dra Bakotića. Njegovi su ispravci dobri, samo što se i sam previše udaljuje od originala kod imena te na mjesto Abrahama postavlja »Avraama« ili čak »Avrama«, što se nikako ne da opravdati.

Prota Putniković donosi nastavak slobodnoga prijevoda s francuskoga riječi Kristovih: »Dodite k meni svi, koji ste umorni...«

M. M. Janošević piše članak »Učenje ap. Pavla o braku i bezbračnosti«, u kojem daje intepretaciju sedme glave prve poslanice Korinćanima. Prema Janoševiću poslala je korinška crkva pismo apostolu Pavlu, u kojem mu je stavila na riješenje dva pitanja: o bezbračnosti i o braku. Apostol odgovara na postavljena pitanja i smatra »podjednako moralnim i častnim obadva životna stanja to jest i brak i bezbračnost. I brak i bezbračnost su jedan životni poziv, za koji je potreban specijalni dar Božji. Izbor između ovih dvaju životnih stanja uslovljen je specijalnim prilikama i okolnostima...« — Rasprava M. Janoševića je mali, ali vrlo dobar prinos tumačenju Sv. Pisma. Janošević je u svom raspravljanju ozbiljan. Iznosi dosadanje rezultate znanosti i pobija Rucherta, Bauera, Rothera, Holsteina i druge. Ipak bi se trebalo malo više zagledati i u koga katoličkoga autora! — Ova rasprava je najbolji odgovor na predavanje Nike Kalodere, što ga je nedavno držao u Beogradu i što ga je framasunska štampa u zvijezde kovala. U pitanju braka i bezbračnosti stavio se naime Kalodera ne na stanovište Sv. Pisma i kršćanskog morala nego na Darwinovo stanovište o »održanju rase«. Tako je Niko Kalodera starokatoličku crkvu darvinizirao! Pa kako i ne će, kad dopušta brak i nakon heiroteze za episkoga, što je nečuveno na Istoku i Zapadu.

Iza toga donosi »Vesnik« propovjedni dio, ljetopis višnjačke crkve, rad II. redovne skupštine srpskog pravoslavnog svešteničkog udruženja, život Sv. Pavla prema Emile Baumannu, obavještenja, knjige, bilješke i listove, vijesti iz crkve i sa strane.

»Vesnik srpske crkve« prema starokatolicima i Isusovcima.

Kako vidimo iz gornjega prikaza, »Vesnik srpske crkve« ima u ovom broju dobrih članaka, koji se mogu smatrati lijepim prilogom za napredak bogoslovske nauke i za duševnu obnovu. Među tim na koncu u »Hronici« našao se neki ljutiti gospodin, koji se potpisao s »M. J. P.« i koji se ne može do sita veseliti radi toga, što su starokatolici osnovali u Beogradu crkvu u bivšoj kapeli pravoslavne crkve Sv. Aleksandra Nevskog. Taj ljuti gospodin bio je tako izvan sebe u oduševljenju za starokatolike, da ih je u samom Beogradu nabrojio ni više ni manje nego 1500, dok sami starokatolici kažu u svojim službenim saopćenjima, da ih u Beogradu ima oko 600. Za »Vesnik« je bila »lepa pojava, da su se na prvoj službi videli mnogi naši građani pravoslavne vere i naši sveštenici«. Dakako da je za pisca ove bilješke bio »dirljiv« govor Nike Kalodere, koji je izjavio, da starokatolici nisu posvetili crkve, jer je u njoj bila i služila »naša posestrima pravoslavna crkva«. Pisac sav uznesen završuje: »Zaista, lep i hrišćanski primer verske sloge«.

Odmah iza toga taj isti pisac silno se ražestio, baš kao Musa Kesedžija, na jedan ugledni beogradski list, koji je donio informativni članak o dolasku Isusovaca u Beograd i o njihovom značenju za katoličku crkvu. Pisac završuje ovu svoju prepisaniju: »I ako je pravoslavlje granitna stena, ipak možemo samo odgovoriti: budimo na oprezu i čuvajmo naše veliko, slavno i narodno pravoslavlje«.

Dakle prema starokatolicima, koji su jedna revolucionarna pojava u našem javnom životu, koji stoje otvoreno na stanovištu prozelitizma i propagande, koji demagogijom, nasiljem i drugim nedozvoljenim sredstvima šire svoju sektu, koji se i te kako razlikuju od pravoslavne crkve ne samo u crkvenoj disciplini nego i dogmama, mora se vršiti načelo tolerancije i »posestrimstva«, a prema jednom katoličkom monaškom redu, koji dolazi u Beograd samo radi duhovne pastve katoličkih vjernika, treba bacati oganj i gromove, srdžbu i mržnju! — Gdje je tu konsekvencija? Zar pravoslavni bogoslovi drže, da će katoličku crkvu u našoj državi oslabiti ili uništiti pomoću starokatolika? U tom svom planu vrlo će se razočarati. Starokatolicizam je u nas već sasvim propao. On istina pobire ovdje ondje ono nešto gradske i seoske ateističke sirotinje, ali to nije materijal ni za kakvu religijsku organizaciju. Starokatolici su danas ostali pastiri bez ovaca, pa će se naskoro i ovo nešto pastira raziči!

Pravoslavna crkva je po biti svojoj i po prilikama, u kojima živimo, upućena na katoličku crkvu. Nju treba upoznavati, s njom se treba sporazumijevati u svim većim i općim kršćanskim pitanjima javnoga života. Ne smije tu biti niti s jedne, niti s druge strane kakve propagande nego međusobno upoznavanje, preko koga se jedino može doći do snošljivijih odnosa i do zajedničke akcije.

Bogoslavlje, organ pravoslavnog bogoslovske fakulteta u Beogradu, izlazi četiri puta na godinu u sveskama od 5—6 araka. Godišnja pretplata je 80 Din, za dake 60 din (pretplata se šalje na »administraciju Bogoslavlja, a rukopisi i sve drugo Uredništvu Bogoslavlja Beograd, Bogoslovski fakultet Frankopanova ulica 3). Sadržaj 3. broja prošle godine je ovaj: Dr Dušan Glumac, docent, o Pashi; Dr Tih. Radovanović: Palestinski kanon staroga zaveta; D. Ruvarac o Korespondenciji Bukovinskog vladike Evgenija Hakmana i vladike vršačkog Josifa Rajačića; Dr Vladimir Rozov o Službi i kanonu Sv. Nikoli Novome Sofijskome. Iza toga dolaze ocjene. Osobito treba istaknuti i pohvaliti ocjenu Simeona Stankovića o Hrišćanskoj etici Dra Čede Marjanovića. Marjanović je naime prije više godina kao upravitelj učiteljske škole upravio na Arhijerejski sabor molbu, da se nagradi njegov rukopis pod naslovom: »Osnovi hrišćanske etike«. Arhijerejski je Sabor predao rukopis na ocjenu pokojnom profesoru Protiću, koji ga je nepovoljno ocijenio i tako tada ova knjiga nije ugledala svijetlo. Ipak Marja-

nović nakon toliko godina izdaje udžbenik bez privole Arhijerejskoga sabora. Stanković je uvjeren, da on toga nije učinio iz trgovačkih razloga, ali udžbenik upravo vrvi mnogim pogreškama, pa se mora posve zabaciti. Radi toga poziva Stanković Sveti Sinod, da ovu knjigu zabrani. Ona bi u rimokatoličkoj crkvi bez daljnijega bila stavljena na indeks, pa se mora i u pravoslavnoj crkvi zabraniti.

Sadržaj 4. broja je ovaj: Dr Simeon Stanković: Dr Nikodim Milaš. Ministarstvo Vjera dalo je za prenos kostiju pokojnika iz Dubrovnika u Šibenik Din 40.000. Stanković nabraja znanstvena djela Nikodima Milaša, konstatirajući činjenicu, da mu je majka bila rimokatolikinja, pa na koncu želi, da se njegove kosti konačno prenesu u Beograd u »budući naš srpski panteon«.

Dr Dušan Glumac nastavlja svoj članak o Pashi. M. Stefanović piše članak: »Apostol Pavle u crkvi Hristovoj«. Dr Radivoj A. Josić objelodanio je prvi dio svoga zanimivoga članka: »Mesijska ideja kod kulturnih naroda pre Hrista«.

U prikazima je vrlo zanimiva polemika profesora Dra Jordana P. Ilića protiv »Katiheza« I. i II. razred osnovnih škola protoprezvitera Aleksandra Živanovića. Budući da je Živanović na negativnu kritiku među ostalim zamjerio i to, što Ilić mnogo ne piše, to mu Ilić odgovara ovako: »Ta zamerka istina nema ništa zajedničkog sa mojim prikazom, ali i ja sam uviđam, da je g. A. Živanović možda tu u pravu. Jer sve što sam do sada radio, i težak je i nerentabilan posao. Mnogo je lakše pisati udžbenike, propovedi i kateheze i što je najglavnije za takve spise primaju se i dobri honorari. Samo pitanje je, da li se nauka unapređuje takvim spisima? Po mome mišljenju naša bogoslovsko-pedagoška književnost ne bi ništa izgubila, kad bi se na toj polju manje, ali promišljenije radilo. Jer bolje je i ne pisati nego stvarati samo balast površnim radovima«.

Pregled crkve eparhije niške, mjesečni duhovni časopis s blagoslovom episkopa niškog Dositeja, urednik Tugarinov Aleksandar, broj 2—3. List se isključivo bavi pastoralnim bogoslovljen i dobro je uređivan. Iz njega saznajemo za naredbu, koju je patrijarha Varnava uputio manastirima. U toj se naredbi ističe pasivnost manastirskih gospodarstva, iako je poznato, da manastiri imaju ogromna i bogata imanja. Razlog neuravnoteženosti manastirskih budžeta sastoji se u tome, što se vodi po manastirima »luksuzan život monaha, rasipanje manastirskog dobra na sve strane. Naročito pada u oči preveliko budžetiranje manastira, iako je broj manastirskog bratstva sveden na minimum. Pored ovoga u manastirima ne vlada red i disciplina, koja se od ovih ustanova i monaha traži«. Zato se naređuje svim nastojateljima manastira: da se provede skrajnja štednja u hrani, za koju se do sada neštedimice trošilo, da se zabrani svako bogaćenje, da monasi u crkvi i izvan manastira nose propisano odijelo, da se briju i šišaju po pro-

pisima crkve, da se iz manastira odstrane sve kuharice, da se u svakom manastiru provodi propisani post.

Iz istoga lista doznajemo, da će se 1932. god. održavati pret-saborna svepravoslavna konferencija, na kojoj će se urediti sve potrebno za saziv »Vaseljenskog sabora«. Ova konferencija bit će u vezi sa Vatopedskom konferencijom, koja se održala u junu prošle godine i raspravljala o položaju pravoslavne crkve u Rusiji o utvrđivanju potrebnih mjera, da se autokefalne pravoslavne crkve što više među sobom približe; o svećeničkom obrazovanju bez uticaja stranih tendencija izvan crkve; o sređivanju prilika pravoslavne crkve u Americi; o reorganizaciji monaštva u pravoslavnoj crkvi; o sredstvima zajedničke borbe pravoslavnih crkvi protiv ateizma i protiv drugih zabluda; o borbi protiv katoličke crkve, koja da vrši propagandu protiv pravoslavne crkve; o proučavanju pitanja, koje se inoslavne crkve imadu primati u pravoslavnu crkvu pomoću krštenja i miropomazanja, a koje samo preko vjeroispovijedanja; o kodifikaciji istočnog prava, koja će kodifikacija potrebovati potvrdu vasseljenskog sabora; o jednoličnosti disciplinskog i kaznenog sudstva u crkvi; o načinu izbora episkopa i poglavica autokefalnih crkvi; o uređenju kalendara; o jedinstvu u bogoslužjenju, o pravoslavnoj kulturi; o crkvenom pjevanju, arhitekturi i izradi crkvenih odijela i posuda.

Iz Ukrajinske bogoslovske literature.

Dr J. Šlipij: Grekokatolička bogoslovska akademija i jiji statuti (Grkokatolička bogoslovska akademija i njeni statuti), Ljviv (Lavov) 1930. Iako ima na teritoriju današnje Poljske države grkokatoličkih Ukrajinaca oko četiri milijuna, ipak oni ne mogu imati niti jednoga narodnoga sveučilišta, niti jednoga bogoslovnoga fakulteta. Za vrijeme Austrije bio je u Lavovu zajednički bogoslovni fakultet za Poljake i za Ukrajince, na kojem su predavali i poljski i ukrajinski profesori. Poljska vlada je i to ukinula tako, da bogoslovi triju ukrajinskih biskupija u Lavovu, Stanislavovu i Peremišlju nemaju uopće gdje posvetiti se bogosloveskim studijama. U takvim teškim prilikama, koje se u kulturnom svijetu ne mogu razumjeti, morali su Ukrajinici misliti na to, da osnuju svoj znanstveni bogoslovski institut, gdje će ukrajinska bogoslovska mladost moći polaziti više teološke studije. Tako je nastojanjem ukrajinskog grkokatoličkog mitropolite Andrije Šepčickoga, koga je pomogao u svemu Sveti Otac, nastala »Grkokatolička bogoslovska akademija« u Lavovu.

Rektor akademije izdao je gore citiranu knjigu, u kojoj nam tumači historijat i značenje akademije. Cilj je akademije pripravljati grkokatoličke svećeničke kandidate za svećenički život, gajiti bogoslovesku nauku i davati priliku studiju općih bogosloveskih doktrina. Profesorski se kolegij sastoji iz 12 redovitih, 6 izvanrednih profesora i docenata. Redovite katedre su ove: kršćanska filo-

zofija, biblijski studij (dvije katedre), fundamentalna dogmatika i apologetika, specijalna dogmatika, dogmatika istočne odijeljene crkve, povijest univerzalne crkve, povijest unije, povijest istočnih i zapadnih otaca, povijest dogmata, teologija moralna, crkveno pravo, liturgika i jezici. Čitavi nastavni plan stoji na tradicijama istočne crkve ispitujući svuda nauku istočnih svetih otaca. Profesori se moraju habilitirati znanstvenim radnjama. Na čelu instituta stoji rektor, koga postavlja mitropolit, dekan, koga izabire profesorski kolegij, i profesorski zbor.

Profesor Dr Gavro Kostelnik, koji je svršio gimnazijalne nauke u Zagrebu i koji je poznat hrvatskoj javnosti svojim literarnim radom, izdao je: *Granice demokratizma* (Lavov 1919), *Spor o epiklezi između istoka i zapada* (Lavov 1928). Ovo posljednje djelo izazvalo je žestoku polemiku. Teofil Spačil, poznati profesor na orientalmom institutu u Rimu, dao je negativnu kritiku (*Orientalia Christiana* 1929, num. 55, p. 99—114). Kostelnik je odgovorio u časopisu »Nivi« (1929, 321—335 i 386—392). Profesor na Akademiji Dr Vasilj Laba izdao je 1929. djelo »Biblijska Hermeneutika«. Kostelnik je još štampao »Kršćanska apologetika (Lavov 1925) i »Lamanje duša« (Lavov 1923), prinos literaranoj kritici, i »Das Prinzip der Identitäts-Grundlage aller Schlüsse« (*Analyse u. Systematik des logischen Schlussprozesses*, Lemberg 1929). — Dakako da vlada ne daje nikakve potpore za akademiju nego je izdržava metropolita Šeptickij i ukrajinski narod dobrovoljnim prilozima. Postoje svi uvjeti, da se ova akademija razvije u jedan od najboljih znanstvenih bogoslovskih instituta na Istoku.

Zapiski čina Sv. Vasilija Velikoga (Zapisi reda Sv. Vasilija Velikoga — *Analecta ordinis S. Basilii Magni*) tom. III, fascikul 3—4, Ljviv (Lavov) 1930. To je periodički časopis, koji izdaje red Sv. Vasilija pod uredništvom O. Jozafata Jo. Skrutenja, monaha istoga reda, uz saradnju odličnih ukrajinskih učenjaka. — Treći tom obasiže 459 stranica bez dodataka i ima ovaj sadržaj: Dr Zalezeckij: Sofijski sabor u Kijevu i njegov odnos prema bizantinskoj arhitekturi. Dr. Petrov piše članak o mađarskim piscima, koji su opisivali prilike među Ukrajinčima u Podkarpatskoj Rusiji: Fejervarya, Bele i Szirmaya. Na trećem je mjestu članak Dra Jaroslava Gordinskija o rukopisima biblioteke manastira Sv. Onufrija u Lavovu. Iza toga piše Zajikin članak o kršćanstvu na Ukrajini za vrijeme kneza Jaropolka (969—979). Iza članaka dolaze dokumenta i to: O. I. Skrutenj objelodanjuje vrlo zanimiva poljska dokumenta o mučeničkoj smrti Sv. Jozafata; Hl. Kynach dokumenta o vizitaciji manastira u podkarpatskoj Rusiji god. 1755., 1756., 1765., 1809.; N. Holubec dokumenta o slikarima monasima Sv. Vasilija i o njihovom odnosu prema crkvenom slikarstvu u zapadnoj Ukrajini u XVIII stoljeću; Skrutenj Životopise monaha reda Sv. Vasilija, Korolewskyj katalog arhiva generalnog prokuratora ukrajinske crkve u Rimu. Iza toga dolaze *Miscellanea*, u kojima se nalazi među ostalim i zanimiva bilješka o odnošajima poznatoga poslanika Svete

Stolice u Rusiji Posevina prema ukrajinskoj crkvi. Na koncu se daje obilna bibliografija.

Izvan svake je sumnje, da su ovi »Zapisi« na diku monaha Sv. Vasilija Velikoga i da bi ih morao imati svaki onaj, koji se bavi problemima istočne crkve i unije. Tu je s najvećom marljivošću sabran upravo golemi materijal, koji će poslužiti historičaru za izradu studija. Neka nam se ipak ovom prilikom dozvoli staviti redakciji »Zapisaka« ove prijateljske napomene: 1. Neka se za svaki tom od sada izradi dobar personalni i realni indeks, jer se baš niko ne može snaći u ovoj šumi rasprava, dokumenata i drugoga materijala. 2. Neka se ne objelodanjuje sve, što komu pod ruku dode u kojem arhivu, nego neka se iznose probrani dokumenti, koji imaju veću historijsku vrijednost i do kojih je teško doći. Mjesto objelodanjenja dokumenata biti će bolje, da se napiše o tome predmetu rasprava i da se u njoj citiraju dokumenti. Tako bi trebalo postupati u pitanju Mokrine Mečislavske, u životopisima Vasilijanaca. Svako će radije pročitati historiju o jednome i drugome, nego li one mnogobrojne dokumente, koje će lako svaki historičar naći u arhivu. 3. Mnogo bi se moglo prigovoriti i vanjskoj opremi »Zapisaka«. Tako ne razumijem, ko je stavio u objelodanjenju rukopisa iz manastira Sv. Onufrija u Lavovu one velike kao palac brojke pred svaki dokument tako, da stvar izgleda ne samo ružnom nego upravo smiješnom. Valida nije onaj broj glavna stvar! Ne mogu i to još razumjeti, zašto se tiskara u Žovki muči i time, da iznese pred čitača i izvanju formu dokumenata. Kad se dokument izdaje, onda se moraju sve kratice riješiti, a ne ostaviti onako, kako je bilo u rukopisu.

Dobryj Pastyr (Dobri Pastir) izlazi svaki treći mjesec i posvećen je bogoslovskoj praktičnoj znanosti. Izdaje ga rektorat grkokatoličkog bogoslovskeg sjemeništa u Stanislavovu. Ovih dana izašao je prvi svezak 1931. god. Na prvom je mjestu članak O. Dra Tita Halušćinskog, monaha reda Sv. Vasilija, koji tumači priču o dobrom pastiru, zatim dolazi članak O. Izidora Luba, monaha istoga reda pod naslovom: »Treći vasiljenski sabor u Efezu 431. god.« O. S. Lukač piše o posjećivanju vjernika, O. O. Orskij o borbi protiv nemoralna, O. Konon Poliško o pobjedi katoličke crkve u pitanju unije, O. Jurij Kmit o Katoličkoj Akciji. Iza toga dolaze bilješke.

Broj 2.: Tit Dr Halušćinskij: Dobri pastir prema Ivanu (svršetak), O. Orskij: Javno apostolstvo dušpastira (prilikom 40 godišnjice enciklike »Rerum Novarum«, I. u kakvim je prilikama postala enciklika »Rerum Novarum« i što je izazvalo njenu pojavu), Konon Poliško: Pobjede unije i zapreke, Dr V. Vasilik: Osnova i bit religije. Iza toga dolazi: crkovni pregled, iz našega crkvenoga i religijskoga života, vijesti iz katoličkog svijeta, izabrane teme, nove knjige i listovi.

Bogoslavlja (naučni tromjesečnik izdaje bogoslovsko naučno društvo, Lavov, 1930 3—4). Dr Andrija Išćak donosi na prvom

mjestu opširnu historijsku studiju »De Zacharia Kopystenskyj eiusque Palinodia, opere polemico contra primatum R. Pontificis et Unionem confecto« (dissertatio dogmatico-historica). Zatim dolazi konac članka o svečanom otvorenju grkokatoličke akademije u Lavovu iz pera P. Homina. Na trećem se mjestu nalazi konac članka Volod. Levickoga o crkvenom sudenju u crkvenim ustavima XI i XIII vijeka. Iza toga se nalaze kritike i prikazi bogoslovskih djela i kronika.

1931. knj. 1—2. Dr Dionizije Dorožinski: Pregled vrela crkvenog prava na istoku do Milanskog edikta 313., Dr Andrija Išćak: Sv. Augustin i Istok, isti: De Zacharia Kopystenskyj eiusque palinodia (Nastavit će se), N. de Baumgarten: Sv. Vladimir i pokrštenje Rusa.

N i v a (Njiva) je najstariji crkveno-bogoslovski list grkokatolika u Galiciji. Ona izlazi već punih 25 godina. Posvećen je crkvenim i javnim pitanjima. U prošlogodišnjim brojevima ugledali su svijetlo ovi važniji članci: Petar Homin: Katolička Akcija (43—48, 97—103, 166—171, 241—249), Dr Jaroslav Levicki o revindikaciji onih pravoslavnih crkvi, koje su nekada pripadaje katoličkim Poljacima i koje sada traži latinski biskup natrag (66—67), Tit Vojnarovski o psihi boljševizma (81—92), P. Dzedzik o stigmatizaciji Terezije von Konersrajt (130—135, 273—286), Dr Kostelnik o carstvu nebeskom u evanđelju (161—166, 203—208, 250—257), isti o temi: »Svoji ga ne primiše« (376—381, 418—426). U desetom broju (363 do 367) nalazi se poslanica grkokatoličkih ukrajinskih biskupa: Andrije Šeptickoga, Gregorija Homišina u Stanislavovu, Jozafata Kocelovskoga u Peremišlju i pomoćnih biskupa u Peremišlju, Lavovu i Stanislavovu i osim toga biskupa Nikite in partibus infidelium Patarskoga, koja je po poljskoj cenzuri u Lavovu gotovo čitava zaplijenjena. To se nikada do sada nije dogodilo niti pod najgorim austrijsko-poljskim sistemima. I sama ruska vlada nije upotrebljavala ovakvu metodu prema katoličkim biskupima na svom teritoriju.

U prvom ovogodišnjem broju nalazi se članak Dra Vilinskoga o Vladimiru Solovjevu (7—10), Kostelnik nastavlja svoju biblijsku studiju o riječima: »Svoji ga ne primiše« (10—15).

Iz češke bogoslovske literature.

Časopis Katolickeho Duchovenstva (71 dotično 96 godište, organ češkog bogoslovnog fakulteta u Pragu i akademije Sv. Tome Akvinskoga, redaktori: Dr Ant. Podlaha, Dr Jos. Vajs i Dr Jos. Čihak. Prag 1930. broj 9—10). Već sama tri imena urednika jamče za vrsnoću ovoga časopisa. U ovom dvobroju na prvom je mjestu članak univerzitetskog docenta Dra Jos. Kratochvila o povjesnom značenju sv. Augustina. Ludvik Kopaček piše članak o Benediktinskoj opatiji Sv. Ivana Krstitelja u Teslinu. Rasprava je od velike historijske važnosti za češku crkvu. Na četvr-

tom je mjestu članak o pastorizaciji duševnih boli iz pera Dra Karla Kadleca. Prof. Vajs donosi nastavak svoga članka: *Ćirilometodijskim stopama u Orientu: u Carigradu i Brusu*. Dr Sergij Vilinskij, profesor Masarykova univerziteta u Brnu, napisao je vrlo zanimivu raspravu pod naslovom: »Opera superrogatoria u istočnoj literaturi«. Raspravu je na češki preveo Fr. Žak. Dr Al. Soldat piše nastavak svoje rasprave o »Codex iuris canonici«. O. Klemens Minarik, franjevac, piše završetak studije: »Provincijal Bernard Sannig, učenjak i organizator franjevačke provincije (1637 do 1704)«. Nikola Russnak objelodanjuje nastavak članka na latinskom jeziku pod naslovom: »Codex iuris canonici respectu habitus edendi pro iure ecclesiae catholicae orientali Codicem iuris canonici«. Gledom na rad oko izdanja crkvenog zakonika za istočnu crkvu, koji se provodi pod nadzorom bivšeg državnog tajnika kardinala Gasparria, ova je rasprava vrlo važna. Russnak je profesor na grkokatoličkoj bogosloviji u Prjaševu u podkarpatskoj Rusiji. Na posljednjem mjestu nalazi se članak Dra Bartola Kutala pod naslovom: »Stari i Novi Zavjet u svijetlu najnovijih iskapanja palestinskih«. — U bilješkama donosi Dr Miklik prikaz o uspomenama na Sv. Vacslava u Pragu. Isti donosi bilješku o »volu i oslu u jalslicama«, o »imenima Sv. Mudraca«, o »nemilosrdnom bogatašu«, o »smrtnoj bolesti Heroda Agripe«, o »gladu za vrijeme cara Klaudivija«, o »subotnjem počinku u paklu«. — J. Bouzek donosi bilješku o organizaciji »Rotary Club«. Iza toga slijede kraće bilješke i bibliografija, koja je vrlo bogata. — Ovom prilikom treba osobitu pažnju našem svećenstvu svratiti na ovaj časopis, jer je on sa svojim sadržajem ne samo dostigao nego i prestigao slične njemačke časopise. Jezik će samo u početku malo smetati, dok se čovjek ne priučiti. Pretplata na godinu stoji 40 Kč i naručuje se na adresu: Praha II. Karlove Namesti 5—6.

Valerij S. Vilinsky: *Ruski narod a sjednoci crkvi* (Olomuc 1928). Djelo je izdao Apostolat Sv. Ćirila i Metodija u Olomucu. Sadržaj je ovaj: Značenje unionističkog pitanja, misionarska zadaća Slovanstva, dva smjera u ruskoj emigraciji, vjerski život ruske emigracije, ruska duša i sjedinjenje crkvi, načela ruskog unionizma, prepodobni Sergije Radoneški. Sergij je nacionalni svetac ruski. Potekao je iz porodice rostovskih boljara. Godina rođenja ne zna se točno, ali pada između 1314—1322. Kao mladić pošao je iz doma roditeljskoga u pustinju, gdje je čitao djela Sv. Vasilija. Oko njega su se okupili ostali monasi i pomoću vladike Atanazija prisilili ga, da im bude igumanom. Umro je u znaku svetosti 1392. god. — Vilinskij nalazi veliku sličnost između svetog života Sv. Franje i Sergija.

Martinus Jugie, *Theologia Dogmatica Christianorum Orientalium ab ecclesia catholica dissidentium* (Tomus IV theologiae dogmaticae Graeco-Russorum expositio, De novissimis — De Ecclesia, Parisiis, Boulevard Raspail 87, 1931).

To je četvrti svezak ovoga upravo epohalnog djela o dogmat-skoj teologiji orientalne crkve u poredbi s dogmatskim bogoslovljem katoličke crkve. Prvi svezak izdao je Jugie, koji je član reda Sv. Augustina ab assumptione, u Parizu godine 1926. U tom svesku raspravlja u predgovoru o značenju schismatis et haereseos i o nazivu, kojim se imaju zvati pripadnici istočnih nesjedinjenih crkvi. Zatim postavlja neka opća načela o odnosima orientalnih nesjedinjenih crkvi prema katoličkoj crkvi: Krist je osnovao samo jednu crkvu, koja je pravo društvo pod vrhovnim poglavarstvom rimskoga pape; *ecclesia catholica est societas necessaria non solum necessitate praecepti, verum etiam necessitate medii ad salutem; vera ecclesia Christi quasi duplici elemento constat: anima scilicet invisibili et corpore sociali visibili; baptismus aquae in ecclesia dissidenti valide collatus subjecto usu rationis carenti incorporat perfecte baptismatum ecclesiae catholicae; baptismus aquae a dissidente usu rationis gaudente et bona fide errante valide ac rite susceptus sufficit ad hunc perfecte coniugendum animae ecclesiae, sed imperfecte tantum, id est implicite et voto illum connectit corpori ecclesiae, quatenus est societas visibilis; rastavljene crkve ne mogu se smatrati kao dijelovi ili federacije prave crkve Kristove; heretici i raskolnici u formalnom smislu nalaze se izvan Crkve »quoad utrumque eius elementum«; de dissidentibus bona fide errantibus. — Zatim govori o daljnjim uzrocima i povodima raskola. Glavni i prvi začetnik raskola jest 28 kanon Kalcedonskoga sabora 451. god. Tu se nalazi ishodišna točka svih krivih mišljenja grčke bizantinske crkve o ustrojstvu crkve i o njenom vrhovnom poglavarstvu. Radi toga su se prijatelji jedinstva na istoku kao: Ivan Damaštanin, Teodor Studita, Ćiril i Metodije i drugi tako žestoko opirali ovomu kanonu, koji dugo vremena nije mogao ni u grčkoj crkvi zadobiti kanonsku moć, jer se nije smatrao zaključkom općeg koncila nego samo zaključkom bizantinskog klera, a još manje na zapadu, jer ga rimski biskup nikada nije odobrio.*

Ovo je vrlo važno poglavlje u djelu Jugiea, jer se do sada u obrađivanju crkvene povijesti uzelo vrlo malo obzira na ovaj razlog, nego su se šablonski prepisivali i izmišljali razni razlozi raskola, pa je tako među njih došao nekakvom nesrećom i razlog različitoga obreda i različitoga crkvenoga jezika, što je posve nehistorički i može se naći samo u dosta neozbiljnim polemikama nekih zapadnih pisaca protiv Grka.

Jugie nadalje govori o direktnim povodima raskola, pa navodi: cesaropapizam, ambiciju carigradskih episkopa i oprečnosti između Latina i Grka.

U drugoj glavi govori pisac o optužbama, koje je Focije podigao protiv zapada, o primatu Sv. Petra kod Grka u devetom vijeku, o primatu nasljednika Sv. Petra kod istih i o primatu prema svatanju samoga Focija. Tu se nalazi sabran upravo ogroman i cijenjen materijal. To se poglavlje neka popuni još s raspravom, koju je obje-

lodanio prof. Teofil Spačil u »*Orientalia Christiana*« (num. 2, 34 do 54), jer Spačil iznosi neke momente, na koje se Jugie nije osvrtao. Još se neka ovdje posebno istakne djelo: Fr. Grivec: *Cerkveno prvenstvo in edinstvo po bizantinskom pojmovanju — Doctrina Byzantina de primatu et unitate ecclesiae* (Ljubljana 1921). Prema istraživanjima T. Spačila Focije je dobro poznavajući Sveto Pismo i nauku svetih Otaca na istoku bio uvjeren o doktrini de perenni primatu u crkvi, ali je držao, da je taj primat prenosiv s prenosom carske stolice iz Rima u Carigrad. Međutim primat carigradskog episkopa nije mogao forsirati, jer bi se to zapazilo i jer bi izazvalo veliku opoziciju. Zato je prepustio tu stvar razvitku događaja držeći, da će primat malo po malo prijeći na carigradsku stolicu, za koju je izmislio, da ju je osnovao apostol Andrija.

Kako sam spomenuo, iznio je Jugie o raskolu novi materijal, koji će se morati upotrijebiti u svakoj raspravi, koja će se baviti ovim pitanjem. Jedno bi samo imao ovom prilikom primijetiti, a to je, da niti Jugie ne obraća pažnju na držanje latinskih pisaca za vrijeme raskola. Ako se naime hoće dobiti jedna potpuna i objektivna istina, onda se moraju iznijeti i podvrći kritici svi oni momenti, koji na zapadu stoje uvezi s raskolom. Ne radi se tu o radu tadašnjih papa, koji je sa svih strana obrađen i podvrgnut svestranoj kritici, nego o drugim prilikama, bile one na političkom ili crkvenom polju. Tu dolazi u obzir osnivanje zapadnoga rimskoga carstva i latinska kultura, koja se u to doba sa svom silom trgala iz zagrljaja grčke kulture. Grci su naime u početku bili politički podjarmljeni, ali su kulturno zavladao rimskim carstvom. Kad je carska prijestolnica prenesena u Bizant, držali su, da je došao čas, kad će moći i politički zavladao sa svim svijetom kao nasljednici staroga rimskoga carstva. I carevi su pristali uz tu politiku. Zapad se u svojoj borbi okupio oko rimskih biskupa i odupro nastojanjima Bizanta.

Jugie u istoj glavi raspravlja o kontroverziji processionis Spiritus Sancti. To je najbolje, što je do sada uopće napisano o tom pitanju.

U trećoj glavi govori o izvršenju raskola po Mihajlu Cerulariju.

U drugom traktatu raspravlja o grčko-ruskoj teologiji od vremena Cerularija do danas. U trećem o izvorima grčko-ruske teologije: o Svetom Pismu i tradiciji. Prvi se tom završava raspravom o kultu Focija u grčko-ruskoj crkvi.

Iza prvoga toma nije izašao drugi nego treći tom (Parisits 1930), u kojem se raspravlja o pojedinim sakramentima i misterijima. Nedavno je ugledao svijetlo i IV. tom, u kojem se raspravlja de novissimis et de ecclesia.

Jugie je ovim djelom pokazao, da je danas najbolji poznavalac istočne bogoslovlje. On je ženijalno zamislio strukturu svoga rada, iznio posve novi materijal, koji mora svakoga zadiviti; donio sve ono, što se do danas od prvih početaka na tom polju uopće radilo, i sve to podvrgao kritici. On je i kao katolik i kao Francuz pun lju-

bavi prema rastavljenoj braći, pa to daje posebnu toplinu njegovom naučnom radu. Njegov stil teče kao mirna rijeka bez ikakvih nakita. Jugie je ujedno napisao i najbolju apologetiku katoličke crkve, što je do sada ugledala svijetlo gledom na njezin rad na istoku. Vrlo je važno i to, da je Jugie-ovo djelo uza sav svoj naučni aparat vrlo zgodno i ko školski udžbenik, koji će na istoku i na zapadu razbiti mnoge uvriježene predrasude, i koji će doprinijeti općem kršćanskom pokretu za jedinstvo crkvi.

Jugie-ovo djelo neka se dopuni prvim i posljednjim tomom Aurelija Palmieri, koji je izdao god. 1911. »Theologia dogmatica orthodoxa ecclesiae graecorussicae ad lumen catholicae doctrinae examinata et discussa« (Tomus I. Prolegomena, Florentiae 1911). U tom tomu, koji ima 808 stranica u oktav-formatu, raspravlja Palmieri o definiciji, razdiobi i značenju teologije kod pravoslavnih pisaca, de progressu dogmatico, o ruskim teolozima. Ovaj posljednji traktat je iscrpiv. Nadalje Palmieri raspravlja de veteribus et recentioribus documentis et symbolis ecclesiarum orthodoxarum.

Jugie je nama Slovjenima dobro poznat, jer je saradivao i u reviji »Slavorum litterae theologicae«, koje su u svoje vrijeme izlazile u Pragu. U godištu 1908. pag. 385—391 objelodanio je radnju: »De sensu epicleseos iuxta Germanum Constatinopolitanum«. Osim toga je izdao: *Histoir du canon de l' Ancien Testament dans l' Église grecque et l' Église Russe* (Paris 1909), *Nestorius et la controverse nestorienne* (Paris 1912), *La prière pour l' unité chrétienne* (Paris 1920), *Joseph de Maistre et l' église greco-russe* (Paris 1922), *Homélies Mariales Byzantines* (Paris 1925), *Julien d' Halicarnasse et Sévère d' Antioche* (Paris 1925), *Oeuvres complètes de Georges Scholarios* (Paris T. I. 1928, T. II. 1929, T. III. 1930), *De Photii morali effigie* (Ramae 1921). Osim toga mnogo je saradivao u »Echos d' Orient«.

Dr J. Šimrak.

O prenosu slike Gospe od Škrpjela.

P. Butorac.

(Nastavak.)

28. Pitanje će se prenosa lakše shvatiti, kad se objasni porijeklo slike. A da se to po mogućnosti tačno odredi, treba razmotriti njezinu tehničku stranu.

Do XIII vijeka ne bijaše u slikarskoj umjetnosti posebna slikarskoga pravca. Slikarstvo je svojim slogom bilo odsjev arhaiskoga mozajičkoga sloga. Kako je mozajička umjetnost svraćala pažnju jedino na reprezentativnu službenu stranu svojih lica, tako i slikarstvo ove duge epohe ide za tim, da predstavi motriocu svetačka i druga lica u svoj njihovoj ozbiljnosti, dostojan-